

Sanan valta

Tämä kirjoitus on näillä näkymin viimeisenä Signumin päätoimittajan roolissa. Uuden toimituksen kokoonpanoa valittaessa havahtuin itsekin ajatuksissani siihen, miten merkittävää on sanan valta. Ei ole samantekevää, mitä sanotaan tai miten sanotaan. Oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa viesti kuuluu kauas - ja vaikuttaa myös päätöksentekijöihin.

Median merkitys silloin, kun on painavaa sanottavaa, on tullut kirjastoille ilmeiseksi viime kuukausina, kun meneillään olevat yliopistokirjastojen leikkaukset nousivat julkiseen keskusteluun. Kansalliskirjaston johtaja Kai Ekholm teki esimerkillisen teon nostamalla leikkauksiensa kohtuuttomuuden esiin ja saamalla äänensä läpi painolla mediassa. Oikea hetki oikeassa paikassa tuli käytettyä, ja lopputulokseksi leikkaukset kohtuullistivat neuvotteluissa.

Tulevaisuudenkuvin myös muiden kirjastojen osalta herättävät huolta erityisesti vaihtoehdottomuuden näköalat - leikkaukset nähdään pakkona, jossa jää hyvin vähän tilaa keskustelulle, arvioinneille ja perusteluille. Vaikka leikkaukset olisivat välttämättömiä, se ei tarkoita, ettei niiden toteuttamisen tavoista voisi ja pitäisikin perustellusti neuvotella.

Nopeat ja laajat leikkaukset hävittämällä kokonaisia tehtäväalueita tai organisaatioita ovat vaikutuksiltaan pitkäikäisiä, mahdollisesti lopullisia. On hyvin harvinaista, että poistetut tehtävät tai organisaatiot perustetaan uudelleen. Kyse ei silloin ole väliaikaisista leikkauksista, vaan toiminnan lopettamisesta. Näitä toimia pitäisi harkita hyvin tarkkaan.

Hyvien työntekijöiden irtisanominen tuottavuuden nostamiseksi on myös hyvin epärationaalista – oikeus on pelisääntöjä ja ennakoitavuutta. Jos henkilöstöä olisi vähennettävä, olisi aina kohtuullista miettiä, miten se voitaisiin kohdentaa perustellusti tai tehdä pehmeästi. Voitaisiinko hyödyntää eläkkeelle jäämisen poistumaa, halukkuutta vuorotteluvapaalle tai osapäivätyöhän. Voitaisiinko henkilöstön vähennyksiä tehdä vähitellen ja pidemmällä tähtäimellä?

Kansalliskirjaston osalta on huomionarvoista, että kyse ei ole vain yhden kirjaston toiminnasta, vaan siihen kohdistuvat leikkaukset ovat myös menetys koko alalle – ne ovat pois kirjastojen yhteisistä resursseista ja hankkeista. Näitä keskitettyjä resursseja on menestyksellisesti saatu aikaan viime vuosikymmenien aikana. Näitä toimintamalleja on myös pidetty kansainvälisestikin laadukkaina. Yhteishankkeilla ja yhteisillä palveluilla on tuotettu

kirjastoille säästöjä – nyt kustannuksia syntyy lisää, jos niistä joudutaan luopumaan. Menettely ei tietenkään nosta tuottavuutta.

Kirjastojen uudeksi haasteeksi on tullut kertoa, mikä niiden tuottamien palvelujen arvo on käyttäjille, taustayhteisöilleen ja yhteiskunnalle. Miksi kirjaston palvelujen ylläpitämisestä kannattaa maksaa? Vastauksia siihen löytyy paitsi käyttötilastoista ja käyttäjien tuloksista ja tutkinnoista, myös pitkän aikavälin kokemuksista. Suomen sotienjälkeinen talouden nousu on rakentunut hyvän peruskoulutuksen pohjalta. Viime vuosikymmenen kansainvälinen tunnettuus on myös synnitetty korkeatasoisella osaamisella. Tulevaisuudessakin datan katsotaan olevan taloutta pyörittävä raaka-aine.

Tiedolla siis on kasvavaa merkitystä – myös tuottavuudelle ja taloudelle. Tutkimus, korkeakoulututkinnot ja osaamisesta seuraava talouden nousu eivät kuitenkaan synny automaation voimasta tai googlaamalla, vaan niiden tueksi tarvitaan edelleenkin tietoa-aineistoja ja kykyä arvioida niitä. Kirjastot ja tutkimus ja opetus käyvät käsi kädessä – aineistot eivät ole opetuksen ja tutkimuksen tukipalvelu, vaan edellytys.

Nopeiden muutosten keskellä tueksi myös tarvitaan kirjastojen yhteistä ääntä julkisessa keskustelussa. Seuralla ja tällä lehdellä on siinä arvoa enemmän kuin arvataankaan.

– Päivikki Karhula